

Майданевич С. Б.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МОРСЬКИХ КАДРІВ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІН ПРАВОВОГО ПРОФІЛЮ

В статті розглянуто основні теоретико-методологічні засади викладання правових дисциплін, зокрема, «Морського права» у вищих навчальних закладах морської спеціалізації. Визначено сутність таких дефініцій, як «компетенція» та «компетентність», вказано на різницю у їх змістовому наповненні. Розкрито зміст поняття «професійна компетентність», виокремленні його основні компоненти (когнітивний, функціонально-діяльнісний та особистісний).

Доведено, що формування професійних якостей у майбутніх спеціалістів морської справи здійснюється завдяки грамотно підібраним принципам, підходам та методам навчання. Наголошено на тому, що виховання висококваліфікований морських кадрів відбувається за рахунок правильної організації освітнього простору та інформативно-технологічного середовища, високої якості надання освітніх послуг, врахування потреб і інтересів студентів, суб'єкт-суб'єктної взаємодії між студентами та викладачами, засвоєння здобувачами вищої освіти загальноприйнятих людських норм і правил поведінки в морській галузі, здатності до самоорганізації, ефективної самотійної та науково-пошукової роботи, впровадження інноваційних методик навчання, інтеграції освіти, науки та виробництва, формування практичних вмінь розв'язувати проблемні питання, пов'язані з професійною діяльністю.

Висловлюється думка про те, що навчальна дисципліна «Морське право» сприяє формуванню та розвитку професійно-правової культури майбутніх морських кадрів, а також закріпленню у них загальних компетентностей, які визначені в Стандарті вищої освіти України за спеціальністю 271 «Річковий транспорт» (бакалаврський рівень).

***Ключові слова:** «Морське право», компетенція, компетентність, принципи, підходи, морські кадри, навчально-виховна діяльність.*

Вступ. Сучасні процеси, пов'язані з глобалізацією, безперечно, вплинули на вектор розвитку освітньої системи України. Сьогодні освітня політика нашої держави спрямована на формування всебічно розвиненої, висококваліфікованої та конкурентоспроможної особистості, здатної до самореалізації та постійного розвитку. Більшість науковців відстоюють думку про те, що підготовка фахівців у будь-якій освітній галузі повинна базуватися на принципах компетентнісного підходу. Його впровадження передбачає не просте засвоєння знань, умінь та навичок, а формування у студентів компетентностей, які необхідні для вирішення різних життєвих ситуацій. Високі вимоги щодо підготовки майбутніх фахівців морської справи вимагають від педагогічної науки впровадження в освітній процес інноваційних технологій, форм і методів навчання, які б забезпечили студентам ефективне засвоєння освітніх програм, сприяли формуванню у них загальних і фахових компетентностей та професіоналізму в цілому.

В країнах Європейського Союзу компетентнісний підхід складає основу реформування освітньої системи і розвивається як конструктивна ідея безперервного навчання. Впровадження компетентнісно-орієнтованого підходу в вищу освіту зумовлює суттєві зміни в адміністративній, змістовій, технологічній, навчальній та виховній роботі вищих навчальних закладів, зокрема, профільного морського спрямування [1, с. 101].

Аналіз літературних джерел. Теоретичною основою дослідження виступили наукові роботи наступних авторів: Слюсаренко Л. В., Ліпшиць Л. В., Сокол І. В., Волошинов С. А., Глікман С. В., Бойко К. Л., Попова Г., Єжокіна Ю. І. та ін.

Мета статті – визначити основні принципи, підходи та методи викладання правових дисциплін у вищих навчальних закладах морського спрямування, зокрема, дисципліни «Морське право». Проаналізувати основні завдання курсу та його внесок в професійний розвиток майбутніх моряків.

Основна частина. Навчання фахівців морської справи в Україні здійснюється відповідно до Стандарту вищої освіти України за спеціальністю 271 «Річковий транспорт» (бакалаврський рівень). В цьому документі визначені загальні та профільні компетентності випускників вищих навчальних закладів морського спрямування. Однак перш, ніж приступити до їх аналізу доречно, на наш погляд, визначити сутність таких дефініцій, як «компетентність» і «компетенція», які часто сприймаються як синонімічні.

Дотепер серед сучасних вітчизняних і зарубіжних науковців не має єдиного тлумачення понять «компетенція» та «компетентність», хоча всі вони, на наш погляд, мають спільну основу. В «Українському педагогічному словнику» (за редакцією Гончаренка С.) «компетентність» визначається як коло питань, в яких людина добре обізнана не лише за рахунок вивчення певних предметів, а також через використання засобів неформальної освіти, впливу середовища тощо [2, с. 231].

На думку Головань М. С., «компетенція» – це обізнаність особи в певному колі питань окремої галузі. В свою чергу, «компетентність» тлумачиться автором як інтегроване утворення особистості, яке поєднує в собі знання, уміння, навички, досвід та індивідуальні якості людини, які зумовлюють її готовність та здатність до розв'язання різних завдань та проблем, які виникають в реальному житті. Важливою рисою компетентної особи є усвідомлення результатів своєї діяльності та їх значущість [3, с. 232].

За переконаннями Єрмакова І., «компетентність» – це специфічна здатність людини швидко та ефективно розв'язувати різні проблемні життєві ситуації через моделювання та оцінювання їх результатів. Науковці Єфросініна О., Носков В., Кальянов А. наділяють компетентність різними якостями. Як-от: професіоналізм, уміння нестандартно мислити, підтримувати мирні відносини з іншими, наявність глибоких знань та різних здібностей, набуття особистого досвіду тощо [4, с. 38].

Богачик М. інтерпретує «компетенцію» як певну сферу людської діяльності (або повноважень), в якій індивід може ефективно діяти завдяки набутим раніше знанням, умінням, навичкам, здібностям, особистій мотивації, переконанням, цінностям та інтересам. Тоді як «компетентність» розглядається як сукупність знань, умінь, навичок, здібностей, мотивацій, переконань, цінностей, інтересів індивіда, його особистісних якостей та практичного досвіду, які необхідні для виконання навчальної діяльності чи досягнення певної мети відповідно до вимог сучасного суспільства. Авторка визначає «компетентність» як високий рівень освіченості та вправності у сфері певної компетенції [5, с. 11]. Аналогічної позиції дотримується Ліпшиць Л. В., яка вважає, що поняття «компетенція» та «компетентність» є генетично пов'язаними між собою. Разом з тим авторка вказує на те, що сутність першого з них є вужчим за своїм змістовим навантаженням.

Міжнародна комісія Ради Безпеки Європи розглядає «компетентність» як сукупність базових вмінь, опорних знань, практичних навичок, а також особистісних ставлень, які спонукають індивіда до активної діяльності та дозволяють йому досягти успіхів у різних сферах життя. На міжнародній конференції ЮНЕСКО поняття «компетентність» було визнано як необхідну здатність індивіду застосовувати свої знання та вміння ефективно й творчо діяти в міжособистісних відносинах. На думку експертів Ради Європи, кожна особистість повинна оволодіти необхідними компетентностями та компетенціями, які будуть сприяти її особистісній самореалізації, розвитку якості суспільних інститутів,

відповідатимуть різним потребам суспільства, а також будуть виховувати у кожній людині толерантність та сприятимуть вирішенню будь-яких конфліктних ситуацій мирним шляхом. Особливу увагу західні науковці приділяють вихованню комунікативної компетенції (передбачає результативне спілкування між людьми), міжкультурної компетенції (дозволяє людині жити в умовах мультикультурності й з повагою ставитися до представників інших народів та їх культурної самобутності), компетенції самоосвіти (реалізується в прагненні індивіду самовдосконалюватися упродовж усього життя) інформаційної компетенції (необхідність оволодіння інформаційними технологіями) [4, с. 40, 42, 45].

Таким чином, дефініція «компетентність» розуміється нами як інтегральна якість особистості, яка сформувалася в процесі навчання, соціалізації та особистісного розвитку. Вона проявляється в загальній здатності та готовності індивіда до активної діяльності щодо вирішення конкретних практичних задач. Компетентність – це сфера професійної діяльності людини, в якій вона компетентна.

Під час фахової підготовки майбутніх моряків крім формування загальних компетентностей (спрямовані на розвиток особистісних та моральних якостей студента) особлива увага приділяється вихованню висококваліфікованих кадрів морської справи через засвоєння останніми професійних компетентностей. Сокол І. В. визначає «професійну компетентність» як сукупність фахових знань, умінь і практичних навичок, які особа отримує під час профільного навчання, її професійна готовність і здатність до здійснення конкретного виду практичної діяльності. Дослідник виділяє три основні компоненти «професійної компетентності»: 1) *когнітивний* (нормативні, теоретичні, процедурні і практичні знання в професійній сфері, які забезпечують готовність майбутнього фахівця морської справи виконувати свої професійні обов'язки); 2) *функціонально-діяльнісний* (включає спеціальні вміння – застосовування набутих знань на практиці та універсальні вміння – здатність аналізувати виробничі ситуації та приймати необхідні рішення, володіння комунікативними навичками та схильність до самоосвіти); 3) *особистісний* (пов'язаний зі здатністю індивіда актуалізувати свої особистісні якості для реалізації професійних обов'язків) [6, с. 7-8].

Відповідно до Стандарту вищої освіти України за спеціальністю 271 «Річковий транспорт» (бакалаврський рівень) головною навчальною метою в процесі формування професійних якостей майбутніх моряків є набуття здобувачами вищої освіти необхідних знань, умінь та різних компетентностей, які дозволять їм: займати посади командського складу річкових і морських суден, працювати у різних організаціях, установах та на підприємствах, які забезпечують експлуатацію флоту, управляти суднами та контролювати безпеку судноплавства, продовжити навчання на наступному рівні вищої освіти.

В процесі освоєння морської справи студенти в залежності від професійної спеціалізації повинні оволодіти: теоретичними положеннями устрою судна, його автоматичного управління та технічного обслуговування, основами механічної та електричної інженерії; методами, методиками та технологіями навігації, навичками обробки та розміщення вантажів, організації роботи екіпажів та дотримання умов охорони праці на судні, дистанційним спостереженням об'єктів, а також реалізовувати принципи безпечного судноплавства та охорони навколишнього середовища [7, с. 5-6].

Теоретико-педагогічну основу формування професійної компетентності майбутніх морських фахівців складають різні принципи та підходи, які визначають способи організації практичної освітньої діяльності у вищих навчальних закладах морського спрямування. Волошиновим С. А. були узагальнені базові принципи формування необхідних компетентностей у морських кадрів. Це, зокрема: 1) *імітація професійно-виробничих ситуацій та тренажерного моделювання* (використання в практичній освітній діяльності студентів тренажерних технологій, систем моделювання, симуляцій, імітаційних фізичних моделей та ін.); 2) *інтегрованість та професійна спрямованість*

(передбачає інтегрований характер морської освіти яка полягає у синергії гуманітарних, інженерно-технічних дисциплін та фізичної підготовки, а також формування психологічної готовності морських кадрів діяти в екстремальних ситуаціях); 3) *професійна мобільність* (передбачає вміння швидко засвоювати нові знання та технології); 4) *соціальна обумовленість* (засвоєння загальноприйнятих норм і правил поведінки у морській галузі); 5) *багатпрофільна орієнтація* (освоєння нових видів діяльності з урахуванням специфіки завдань морської транспортної підготовки); 6) *особиста спрямованість* (врахування потреб особистості в процесі отриманні професійної освіти); 7) *безперервність професійної освіти* (постійний саморозвиток в професійній галузі); 8) *спадкоємність* (єдність та координація напрямів підготовки фахівців різного рівня); 9) *диверсифікація* (передбачає надання студентам вибору освітніх послуг); 10) *якість професійної освіти* (підготовка фахівців відповідно до вимог державного стандарту освіти, потреб суспільства та ринку праці); 11) *гуманізація освіти* (орієнтація на особистість як на вищу цінність, її соціальний захист в ринкових умовах); 12) *впровадження інноваційних методів, методик і технологій навчання*, які спрямовані на виховання висококваліфікованих спеціалістів, які відповідають вимогам ринку праці; 13) *інтеграція освіти, науки та виробництва* (організація виробничих практик, включення у навчальний процес викладачів-практиків) [8, с. 27-28].

В процесі формування професійної компетентності морських спеціалістів, на думку Волошинова С. А., значну увагу треба приділяти створенню в навчальному закладі інформативно-технологічного середовища, яке б відповідало наступним принципам: 1) *інформаційність* (впровадження в навчальну діяльність інформаційно-комунікативних технологій та інтелектуальних систем); 2) *технологічність* (вивчення сучасних технологій морської галузі та інформаційно-комунікативних технологій); 3) *інноваційність та самостійність* (використання нових методів навчання, збільшення самостійної індивідуальної підготовки студента засобами інформаційно-комунікативних технологій); 4) *комп'ютеризація* [8, с. 28].

Аналіз наукових праць дозволив визначити основні підходи, які використовують педагоги під час професійної підготовки морських кадрів. Отже, розкриємо сутність кожного з них: 1) *диференційований* (передбачає групування студентів відповідно до рівня їх індивідуальних особливостей, збільшення долі самостійної роботи та її організація в типологічних групах); 2) *задачний* (націлений на створення до кожного розділу навчальної дисципліни системи спеціальних і практичних завдань, використання проблемного підходу в процесі розв'язання завдань, пов'язаних з професійною діяльністю); 3) *особистісно-орієнтований* (у центрі освітнього процесу знаходиться студент, його потреби та інтереси, викладач виконує функції наставника, який працює з ним не тільки з навчальною метою, а й з метою виховання особистісних якостей, які необхідні для успішного кар'єрного і професійного зростання майбутнього фахівця); 4) *аксіологічний підхід* (спрямований на формування у студентів універсальних загальнолюдських цінностей); 5) *компетентністний підхід* (орієнтований на формування базових професійних якостей майбутніх фахівців морської справи, які відповідають запитам міжнародної морської галузі; швидке реагування на зміни та нові вимоги, які виникають в процесі діяльності та передбачають наявність низки особистісних та професійних якостей); 6) *синергетичний підхід* (збільшення ефективності навчання через взаємодію всіх структурних елементів професійної підготовки майбутніх моряків); 7) *андрагогічний підхід* (навчальний процес сприймається як спільна діяльність тих, хто навчає й тих, кого навчають; суб'єкт-суб'єктна взаємодія, створення сприятливих умов для самостійного професійно-особистісного розвитку); 8) *системний підхід* (вся навчально-виховна діяльність розглядається як цілісна система в процесі якої студент набуває свої професійні компетентності); 9) *діяльнісний підхід* (орієнтований на організацію самої навчально-виховної діяльності, в якій студент є достатньо активним у навчанні, спілкуванні, праці); 10) *ресурсний підхід* (визначає сукупність умов і засобів, необхідних для реалізації

потенційних можливостей студентів, як зовнішніх (умови та засоби освітнього середовища), так і внутрішні (індивідуальні, особисті можливості) [9, с. 9-10; 8, с. 28; 10, с. 210-211; 11, с. 36].

За переконаннями Сокола І. В. найбільше відповідають сучасним тенденціям розвитку професійної морської освіти особистісно-діяльнісний, андрагогічний і системний підходи [6, с. 7-8]. Хоча більшість сучасних науковців у процесі підготовки висококваліфікованих спеціалістів морської справи надають перевагу компетентністному підходу (Слюсаренко Н. В., Липшиць Л. В., Бойко К. Л., Попова Г.) [1, с. 101; 10, с. 211]. На наш погляд, високих результатів у начально-виховній діяльності майбутніх моряків можна досягти за рахунок синергії основних принципів і методів навчання, які були вказані вище.

Навчальна дисципліна «Морське право» викладається в Дунайському інституті водного транспорту як обов'язкова дисципліна на другому та третьому курсах фахової підготовки майбутніх моряків. Метою курсу є системне засвоєння здобувачами вищої освіти теоретичних положень Міжнародного морського права як окремої галузі Міжнародного права, глибоке знання та розуміння міжнародно-правових норм стосовно Міжнародного морського права, використання морських просторів і ресурсного потенціалу Світового океану.

Основними завданнями курсу є ознайомлення здобувачів вищої освіти з:

- сутністю Міжнародного морського права як окремої галузі Міжнародного права, його понятійно-категоріальним апаратом, нормами, принципами та джерелами;
- етапами кодифікації Міжнародного морського права;
- з міжнародно-правовими режимами морського судноплавства;
- міжнародно-правовою класифікацією морських просторів та специфікою їх використання (в межах та поза межами національної юрисдикції);
- міжнародно-правовим режимом морського дна;
- правовими статусами та режимами використання окремих регіонів світу;
- міжнародно-правовою регламентацією використання ресурсів Світового океану та зобов'язаннями з перевезень;
- судовою практикою щодо реалізації норм морського права та вирішення міжнародних морських спорів.

Після вивчення навчальної дисципліни «Морське право» здобувач повинен *знати*:

- принципи, норми, джерела та інститути Міжнародного морського права;
- правові базові положення щодо розмежування прибережних морських просторів, їх класифікацію;
- міжнародні вимоги до судових рятувальних засобів;
- міжнародні та вітчизняні нормативно-правові акти відносно безпеки людського життя на морі та охорони морського навколишнього середовища та забезпечення їх дотримання;
- міжнародно-правовий статус морських просторів залежно від їх юрисдикції;
- міжнародно-правові проблеми, які виникли на Азовському морі і в Керченській протоці;
- специфіку міжнародно-правового режиму Чорного моря та його правові проблеми;
- міжнародно-правовий режим Чорноморських проток;
- міжнародно-правовий статус морських просторів Антарктики і режим їх освоєння та використання.

За результатами проходження навчального курсу «Морське право» студент повинен *вміти*: 1) добре орієнтуватися в міжнародному та національному морському праві; 2) графічно показувати методи розмежування прибережних «морських просторів»; 3) здійснювати нагляд та контроль за виконанням вимог національного та міжнародного законодавства в морській галузі та заходів щодо забезпечення охорони людського життя на морі, охорони і захисту морського середовища; 4) читати на морських картах різні

способи звіту внутрішніх і територіальних вод прибережної держави; 5) орієнтуватися в системі міжнародно-правових актів, що регламентують роботу міжнародного торгівельного судноплавства [13, с. 4-5].

Таким чином, навчальна дисципліна «Морське право» спрямована на формування та розвиток професійно-правової культури студентів. Професійно-правова культура особи проявляється в наявності у неї ґрунтовних знань законів, нормативно-правових актів, джерельної бази права, на які людина спирається в своїй професійній діяльності, а також у розумінні принципів права суб'єктів виробничого процесу і способів правового регулювання різних ситуацій, які виникають у процесі професійно-практичної діяльності моряка [14, с. 40].

Викладання навчальної дисципліни «Морське право» здійснюється з урахуванням наступних *принципів* організації навчально-виховного процесу: 1) інтегрованості, особистісної та професійної спрямованості вищої освіти; 2) професійної мобільності; 3) соціальної обумовленості; 4) багатопрофільної орієнтації; 5) безперервності, спадкоємності, гуманізації та якості професійної освіти; 6) впровадження інноваційних методик і технологій навчання. Навчальна дисципліна «Морське право» ґрунтується на засадах компетентнісного, задачного, особистісно-орієнтованого, аксіологічного, синергетичного, андрагогічного, системного, діяльнісного та ресурсного підходів.

За розподілом навчального часу 60/70 години відведено на самостійне поглиблене вивчення здобувачами вищої освіти окремих тем і написання контрольної роботи згідно з методичними вказівками до курсу. Індивідуальні завдання виконуються у формі письмової контрольної роботи відповідно до завдань індивідуального варіанту. Цей вид початкової діяльності спрямований на формування у студентів дослідницько-пошукової поведінки. Контроль за виконанням індивідуальних завдань здійснюється під час проведення консультацій.

В процесі викладання навчальної дисципліни «Морське право» використовуються наступні методи навчання: 1) за джерелом знань: словесні, наочні, практичні; 2) за логікою навчального процесу: індуктивні, дедуктивні, аналітичні й синтетичні; 3) за дидактичними цілями: організація навчальної діяльності, стимулювання, контроль і оцінка; 4) за характером пізнавальної діяльності: частково-пошуковий, проблемного викладення та пояснювально-ілюстративні методи.

Навчання здійснюється через проведення інтерактивних лекцій, аналіз та обговорення конкретних ситуацій (Case-study), проблемні семінари, практичні заняття, навчальні ігри, тестування, захист презентацій, написання есе на одну із запропонованих тем тощо. Лекції доповнюються практичними заняттями. Це дозволяє поглибити теоретичні знання студентів в галузях міжнародного та національного морського права. Вирішення конкретних проблемних ситуацій дозволяє майбутнім морякам застосувати набуті теоретичні знання в практичній площині. Мікровикладання та робота над Case-study для обговорення в групі сприяє формуванню загальних компетентностей морських кадрів, розвивають їх комунікативні навички, аналітичне мислення, сприяють синтезу навчальної теорії та практичних дій [15, с. 12-16].

Висновки. Отже, високий рівень професійної підготовки морських кадрів залежить від грамотної організації навчально-виховного процесу в вищому навчальному закладі. Аналіз наукових праць дозволяє стверджувати, що оволодіння майбутніми моряками загальними та професійними компетентностями залежить не лише від особистої мотивації студента, а, в першу чергу, від правильного вибору принципів, підходів і методів навчання. Робоча програма навчальної дисципліни «Морське право» розроблялася у відповідності з Стандартом про вищу освіту за спеціальністю 271 «Річковий та морський транспорт» (бакалаврський рівень) та націлена на розширення професійно-правової культури здобувачів вищої освіти. Навчальний курс базується на суб'єкт-суб'єктній взаємодії викладача та студента з урахуванням інтересів і потреб останнього. Багато уваги приділяється впровадженню інноваційних методів, методик і технологій навчання,

формуванню у студентів критичного мислення та уміння застосовувати набуті знання в практичній діяльності, впровадженню інформаційно-технологічного середовища. Заняття побудовані на основі проблемного підходу, вони націлені на збільшення ефективності навчання, вони орієнтують студента на особистісний розвиток, формування у здатності до активної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Слюсаренко Н. В., Ліпшиць Л. В. Компетентностный подход при формировании социокультурной личности будущего судоводителя / Н. В. Слюсаренко, Л. В. Липшиц // Вестник Приамурского государственного университета им. Шолом-Алейхема. – 2015. – № 1(18). – С. 100-108.
2. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник : друге вид. допов. й випр. / С. У. Гончаренко. – Рівне : Волинські обереги, 2011. – 552 с.
3. Головань М. С. Компетенція та компетентність: порівняльний аналіз понять / М. С. Головань // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2011. – № 8(180). – С. 224-234.
4. Ліпшиць Л. В. Формування соціокультурної компетентності майбутніх судноводіїв міжнародних рейсів у процесі вивчення соціально гуманітарних дисциплін : дис. ...кандидата пед. наук : 13.00.04 / Ліпшиць Лариса Володимирівна. – Херсон : Херсонський державний університет, 2018. – 253 с.
5. Богачик М. С. Розвиток інформатичної компетентності старшокласників загальноосвітніх навчальних закладів у процесі навчання гуманітарних предметів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 / Богачик Марина Сергіївна. – Тернопіль, 2013. – 20 с.
6. Сокол І. В. Формування професійної компетентності майбутніх судноводіїв у процесі вивчення фахових дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / І. В. Сокол. – Херсон : Херсонська державна морська академія МОН України, 2011. – 23 с.
7. Стандарт вищої освіти України за спеціальністю 271 «Річковий та морський транспорт» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти : затверджений 13.11.2018 № 1239. – К. : МОН України, 2018. – 47 с.
8. Волошинов С. А. Методологічні основи формування професійної компетентності майбутніх морських фахівців / С. А. Волошинов // Вісник КрНУ імені Михайла Остроградського. – 2019. – № 5(118). – С. 25-32.
9. Глікман С. В. Модель формування професійних якостей майбутніх судноводіїв у процесі фахової підготовки / С. В. Глікман // Journal «ScienceRise: Pedagogical Education». – 2018. № 5(25). – С. 9-13.
10. Бойко К. Л. Компетентнісний підхід до професійної підготовки майбутніх судноводіїв / К. Л. Бойко. – С. 209-212. – Режим доступу: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/download/2720/2473/>
11. Желясков В. Системний підхід у підготовці майбутніх судноводіїв до професійної комунікативної взаємодії / В. Желясков // Тези доповідей X Міжнародної науково-практичної конференції «Професійне становлення особистості: проблеми і перспективи» (7-8 листопада 2019 року). – Хмельницький : Хмельницький національний університет, 2019. – С. 35-36.
12. Попова Г. Формування професійної компетентності судноводіння в майбутніх судноводіїв / Г. Попова // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. – 2019. – № 1(85). – С. 51-60.

13. Майданевич С. Б. Морське право : робоча програма навчальної дисципліни «Морське право» / С. Б. Майданевич – Ізмаїл : ДУІТ, 2021. – 28 с.
14. Дорошева А. О. Морське право : робоча програма навчальної дисципліни «Морське право» / О. А. Дорошева. – Ізмаїл : ДУІТ, 2020. – 27 с.
15. Єжокіна Ю. І. Формування правової культури кваліфікованих робітників у закладах професійної освіти морського профілю : дис. доктора філософії : 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) / Єжокіна Юлія Іванівна. – Київ : Інститут професійно-технічної освіти Національної академії педагогічних наук, 2021. – 335 с.

REFERENCES

1. Sliusarenko, N. V. & Lipshyts, L. V. (2015). Kompetentnostnyi podkhod pri formuvani sotsiokulturnoi lichnosti budushcheho sudovodyteliya [Competence-based approach in the formation of the socio-cultural personality of the future navigator]. *Vestnik Primorskoho hosudarstvennoho universiteta im. Sholom-Aleikhema*, 1(18), 100-108.
2. Honcharenko, S. U. (2011). Ukrainskyi pedahohichnyi entsyklopedychnyi slovnyk [Ukrainian pedagogical encyclopedic dictionary] : druhe vyd. dopov. u vypr. Rivne : Volynski oberehi [in Ukrainian].
3. Holovan, M. S. (2011). Kompetentsiia ta kompetentnist: porivnialnyi analiz poniat [Competence and competence: a comparative analysis of concepts]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii*, № 8(180), 224-234.
4. Lipshyts, L. V. (2018). Formuvannia sotsiokulturnoi kompetentnosti maibutnikh sudnovodiiv mizhnarodnykh reisiv u protsesi vyvchennia sotsialno_humanitarnykh dystsyplin [Formation of socio-cultural competence of future pilots of international flights in the process of studying social sciences and humanities] : dys. ...kandydata ped. nauk : 13.00.04. Kherson : Khersonskiy derzhavnyi universytet [in Ukrainian].
5. Bohachyk, M. S. (2013). Rozvytok informatychnoi kompetentnosti starshoklasnykiv zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladiv u protsesi navchannia humanitarnykh predmetiv [Development of information competence of high school students of secondary schools in the process of teaching humanities] : avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. 13.00.09. Ternopil [in Ukrainian].
6. Sokol, I. V. (2011). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh sudnovodiiv u protsesi vyvchennia fakhovykh dystsyplin [Formation of professional competence of future drivers in the process of studying professional disciplines] : avtoref. dys.. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. 13.00.04 «Teoriia i metodyka profesiinoi osvity». Kherson : Khersonska derzhavna morska akademiia MON Ukrainy [in Ukrainian].
7. Standart vyshchoi osvity Ukrainy za spetsialnistiu 271 «Richkovyi ta morskyyi transport» dlia pershoho «bakalavrskoho) rivnia vyshchoi osvity : zatverdzhenyi 13.11.2018 № 1239. – K. : MON Ukrainy [in Ukrainian].
8. Voloshynov, S. A. (2019). Metodolohichni osnovy formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh morskyykh fakhivtsiv [Methodological foundations for the formation of professional competence of future marine professionals]. *Visnyk KrNU imeni Mykhaila Ostrohradskoho*, № 5(118), 25-32.
9. Hlikman, S. V. (2018). Model formuvannia profesiinykh yakosteï maibutnikh sudnovodiiv u protsesi fakhovoi pidhotovky [Model of formation of professional qualities of future drivers in the process of professional training]. *Journal «ScienceRise: Pedagogical Education»*, № 5(25), 9-13.
10. Boiko, K. L. Kompetentnisnyi pidkhid do profesiinoi pidhotovky maibutnikh sudnovodii, 209-212. Rezhym dostupu: <https://ps.journal.kspu.edu/index.php/ps/article/download/2720/2473/>
11. Zheliaskov, V. (2019). Systemnyi pidkhid u pidhotovtsi maibutnikh sudnovodiiv do profesiinoi komunikatyvnoi vzaiemodii [A systematic approach in the preparation of future

drivers for professional communication]. Tezy dopovidei Kh Mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii «Profesiine stanovlennia osobystosti: problemy i perspektyvy» (7-8 lystopada 2019 roku). Khmelnytskyi : Khmelnytskyi natsionalnyi universytet, 35-36 [in Ukrainian].

12. Popova, H. (2019). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti sudnovodinnia v maibutnikh sudnovodiiv [Formation of professional competence of navigation in future pilots]. *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsii tekhnolohii*, 1(85), 51-60.
13. Maidanevych, S. B. (2011). Morske pravo [Maritime law] : robocha prohrama navchalnoi dystsypliny «Morske pravo». Izmail : DUIT [in Ukrainian].
14. Dorosheva, A. O. (2020). Morske pravo [Maritime law] : robocha prohrama navchalnoi dystsypliny «Morske pravo». Izmail : DUIT [in Ukrainian].
15. Yezhokina, Yu. I. (2021). Formuvannia pravovoi kultury kvalifikovanykh robitnykiv u zakladakh profesiinoi osvity morskoho profilu [Formation of legal culture of skilled workers in vocational education institutions of maritime profile]: dys. doktora filosofii : 015 Profesiina osvita (za spetsializatsiiamy). Kyiv : Instytut profesiino-tekhnichnoi osvity Natsionalnoi akademii pedahohichnykh nauk [in Ukrainian].

Maydanevich Snizhana

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS OF THE PROFESSIONAL TRAINING OF MARINE PERSONNEL IN TEACHING LEGAL DISCIPLINES PROFILE («SEA LAW»)

In the article it is viewed the main theoretical and methodological foundations of teaching legal disciplines, in particular «Law of the Sea», in higher educational institutions of maritime specialization. It is determined the essence of such definitions as «competence» and «expertise», their specific features are indicated also. It is disclosed the content of the concept «professional competence», its main components (cognitive, functional activity, personal).

It has been proven that the formation of professional qualities of future marine specialists is carried out thanks to well-chosen principles, approaches and teaching methods. It is noted that the education of highly qualified marine personnel is carried out due to the correct organization of the educational space and information technology environment, providing educational services of a high quality, taking into account the students' needs and interests, subject-subject interaction between students and teachers, assimilation by applicants for higher education of generally accepted human norms and rules of conducting in the maritime industry, the ability to self-organize, effective independent research work, introduction of innovative teaching methods, integration of education, science and industry, the formation of practical skills to solve problematic issues related to professional activities.

The opinion is expressed that the academic discipline «Law of the Sea» contributes to the formation and development of the professional and legal culture of future maritime personnel, and also consolidating their common competencies defined in the standard of higher education of Ukraine in the specialty 271 «River transport» (bachelor's level).

Key words: «Maritime Law», competence, expertise, principles, approaches, marine personnel, teaching and educational activities.